



BÉRTÉNYI MIKLÓS FÜVÉSZKERT FELFEDEZŐ FÜZET

Vár az erdő!

Partnerséget építünk



Interreg
Magyarország – Szlovákia



Az Európai Unió
társfinanszírozásával



PILISI PARKERDŐ
PARKERDŐ AZ EMBERÉRT



Üdvözöllek a visegrádi Apátkúti-völgy egyik
gyöngyszemében, a Bertényi Miklós Fűvészkertben!

A felfedező füzet, melyet kezdedben tartasz, a környékről szóló komoly ismeretanyagot nemcsak érdekes formában igyekszik bemutatni, hanem a Pilisi Parkerdő csapatának köszönhetően játékos módon is segíti kalandozásodat a természeti kincsek megismerése során.

Mindezek bemutatására kiváló helyszín a neves elődeink által az 1960-as évektől kezdődően folyamatosan kialakított erdészeti bemutató terület.

Bízom benne, hogy a felfedező füzet segítségével megjelenik előtted a múlt, és közben a Fűvészkert állomásait bejárva napjaink természeti csodáihoz is közelebb kerülsz, melyek így kitárulkoznak számodra.

Erdei fülesbagoly barátunkat segítségül hívva igyekszünk kicsiknek és nagyoknak érthető és élvezhető módon átadni azt az ismeretanyagot, mely a természetben zajló legfontosabb folyamatok megértéséhez szükséges.

Napjainkban ilyen folyamat a klímaváltozás is, melynek hatását a Fűvészkertben is megéreztek és megérintették a lucfenyők a 2020-as éveket követően. Ezért is láthatsz több helyen a korábbi lucosok helyén újonnan ültetett kisebb-nagyobb örökzöld facsemetéket vagy más lombos kis faegyedeket.



A húsz évvel ezelőtt megjelent **Fűvészkerti Sétakalauz** című kiadványunk értékes ismeretanyagát felhasználva, de a kor szellemének megfelelően megújítva igyekszünk számodra az ismereteket átadni.

Mindezt külön köszönet illeti ezen kiadvány szerzőit és közreműködőit, nem mellesleg hatalmas hála illeti mindazon jelenlegi és múltbéli kollégáinkat, akik keze munkájának köszönhető az itt bemutatott természeti környezet kialakítása és fenntartása. A felfedező füzet forgatásához és a Fűvészkert bebarangolásához kellemes időtöltést kívánok!

Csontos Dömötör erdészetvezető

Visegrádi Erdészet

Ui.: Reméljük, a mai nap után kedvet kapsz majd hozzá, hogy a Visegrádi-hegység más érdekes helyeit is felkeresd, mint pl. a Vadálló-köveken keresztül a Prédikálószelet, vagy a Rám-szakadékon keresztül Dobogókő térségét.





A 2010 és 2020 közötti növénytelepítések szempontjai:

I. Az azonos rendszertani kategóriába tartozó fajok egymás mellé ültetése

II. Az egy kontinensen élő fajokat bemutató állományok kialakítása:

- **A:** európai *Abies* (jegenyefenyőfélék) és *Picea* (lucfenyő nemzetség) fafajokkal beültetett rész
- **B:** észak-amerikai fenyőket bemutató állományrész
- **C:** ázsiai fajokat tartalmazó kiritkított fenyves (fenyők, bambusz és lombosok)

III. Egyéb tematikák szerinti gyűjtemények:

- **D:** tölgy (*Quercus*) nemzetség gyűjtemény kialakítása
- **E:** bükkfavirágúak (*Fagales*) rendjébe tartozó nemzetségek (*Carpinus*, *Fagus*, *Ostrya*) fajainak gyűjteménye
- **F:** melegkedvelő tölgyes kialakítása
- **G:** szurdokerdő telepítése újabb területre
- **H:** cédrus állományok bővítése újabb fafajokkal
- **I:** őszi lombszínűk
- **J:** ehető erdei gyümölcsök
- **K:** magyar nemesítésű fenyők

Cserjegyűjtemények létesítése:

L: borbolya, **M:** galagonya, **N:** som, **O:** rózsza, **P:** bangita, **Q:** nyári orgona fajok beültetése

Bertényi Miklós Fűvészkert, Visegrád, Apátkúti-völgy

Sok fejlesztés történt az 2010 és 2020 közötti időszakban a Fűvészkertben. Alapvető célunk volt az állomány- és tájképi jelleg megőrzése és a faj- és fajtagazdagság növelése. Erre jó lehetőséget adtak az

üres foltok, amik a meglévő lucfenyvesek pusztulásával keletkeztek. A facsoportok ritkításával nyert területek, valamint egyes faállományok átalakítása is teret adott ötleteink megvalósításának.

A növénycsoportok helyei
1 sétaút irányjelző táblái



festmény: Gáspár Csaba SOE
ERTI Erdővédelmi Osztály

Rakd sorba a betűket!

Megoldás: _____



Ha beírod (a fehér körökbe) a 7 betűt és helyesen rakod sorba, akkor megtudod, hol találsz a környék legidősebb és legnagyobb magas kőris fáját!

Jelmagyarázat: Mi adhat élőhelyet?

- 1 Rovarjáratok (pl. nagy hőscincér járatai) a tükörfoltban
- 2 Korhadékkal telt, nagyméretű, száraz tőodú
- 3 Elhalt, korhadó vastag gyökér
- 4 Vízzel telt tőodú (tündérkút, manófürdő)
- 5 Mohapárna
- 6 Leváló kéregtábla (kéregzseb) és tükörfolt
- 7 Tőben letört vastag vázág (koronaág) helyén kialakult törzsodú
- 8 Taplógomba termőtest
- 9 Letört vastag koronaág és ágcsont fedetlen gesztel
- 10 Zuzmótelep
- 11 Gerinces állat (madár vagy kisemlős) fészke
- 12 Harkályodúk (harkályfurulya)
- 13 Odú fagyöngy-golyvában
- 14 Bekorhadó, odvasodó ággöcs (ágtőodú)



Habitat-fák, más néven élőhelyfák jelölése a Pilisi bioszféra-rezervátumban



Figyeld meg az Apátkúti-völgyben és a Fűvészkertben az idős fákat! Ezek a mi lakásaink. Denevérekkel, énekesmadarakkal, rovarokkal osztozunk rajta, olyanok mint egy panelház. A Pilisben H betűvel jelölik ezeket a fákat és az erdőtérképen is nyilván tartják!

A Duna felől a **Fellegvár** felé haladva, a Mátyás király utca várost elhagyó nagy kanyarulatánál kezdődik az erdészeti aszfaltút. Mellette ott csörgedezik többnyire szelíden az **Apátkúti-patak**. Régen Malom-pataknak nevezték, mint a hegység többi településének patakjait is, utalva ezzel arra, hogy a XVIII.-XIX. században a kisvizek energiáját őrölő, vagy fűrészmalmokban hasznosították. Hamarosan elérünk az **Apátkúti-tóhoz**, ami rovarok, kételtűek, madarak, denevérek fontos táplálkozóhelye. A patak folyása lelassul, ezért folyamatosan hordalékot rak le a tóban. A mesterséges tavat rendszeres kotrással lehet megóvni a feltöltődéstől. Így láthatjátok, hogy az Apátkúti-tó egy olyan mérnöki építmény, ami egyszerre szolgálja az élővilágot és az itt lakók védelmét áradás esetén. Fenntartásáért a **Visegrádi Erdészetnek** lehetünk hálásak!

Térjünk át a kőzetekre. Jó tizenöt millió évvel ezelőtt a megrepedt földkéreg fölé, úgynevezett részvulkáni tevékenység során, óriási robbanások következtében került felszínre a vulkáni hamu és magma. A serpenyőben sült csirkemáj reped, pattog, robban kicsinyítve úgy, mint egykor a földfelszín hegységnyi területei. Ez a tevékenység többször ismétlődött meg a földtörténet harmadkorában, a miocén korszakban.

A felszínre került vulkáni magma, a lerakódó vulkáni hamu, a hamuba ágyazódó kisebb- nagyobb magmás tömbök között szilárdultak az évmilliók során az újabb és újabb kitörések tömegének óriási nyomása alatt.



Ördögmalom-vízesés



Apátkúti-tó áradás után és a mederkotrás



Ezt az összementálódott kőzetet nevezzük agglomerátumnak. Ilyen formát láthatunk a szurdokszerű magda-forrási sziklakapunál. Az itt látható rózsaszínes vagy szürkés, különböző színekben pompázó kristályos kőzet a kiömlési vulkáni tevékenység során létrejött **andezit**. Színben hozzá hasonló, de lazább szerkezetű az **andezittufa**, ami vulkáni hamuból keletkezett. Ez a kettő alkotja a **Visegrádi-hegységet**.

A kialakult, többé-kevésbé szelíd, de kemény felszíni formákat az újabb évmilliók hőmérsékleti különbségei aprították, porlasztották. A lezúduló nagy mennyiségű csapadék mosta, vitte a törmelék, völgyekké mélyítette útját. Folyásában csendesedve rakta le, terítette kisebb-nagyobb asztalszerű laposokká hordalékát. Szép példáját láthatjuk e felszín alakító jelenségnek, ha tovább haladva végigtekintünk a Magda-forrás felett elterülő **Telgárthy-réten**. Mielőtt tovább mennél, még egy érdekességre hívjuk fel a figyelmed! Fordíts hátat a **Magda-forrásnak** és áttekintve a patak fölött, különleges földtani jelenséget vehetsz észre. A szürkés-lilás kőzetre rakódva, sárgás színű, meredek **löszfalat** láthatsz. A lösz jégkorszaki eredetű laza szerkezetű kőzet, amit a szél szállított ide.



Tudtad? A Börzsöny és a Visegrádi-hegység közötti látványos kanyarulatot Visegrád közelében a Duna vájta ki hosszú idő alatt.



Dunakanyar

Emlékszel milyen kőzetből épül fel a Visegrádi-hegység? Írd be 6. oldalon lévő fa képén található körök valamelyikébe kezdőbetűjét!

Növénytakaró

A vulkánosság óta eltelt évmilliók alatt a felszínen a kemény kőzetek a hőmérsékleti hatásokra porladtak, sekélyebb és mélyebb rétegekben halmozódva talajjá alakultak. Ez a kialakuló réteg már táptalaja lehetett a megjelenő spórás, majd virágos növényeknek. E folyamatra is van apró helyi példánk, a felhagyott **Ördögbánya** sziklafalán és aljában. A Fűvészkerttől a patak mentén másfél kilométerre lévő bánya a hegy keresztmetszetének látványát tárja elénk.

A ma látható növénytakaró, az erdőállományok a második jégkorszak után alakultak ki. Az északi kitettségű hegyoldalakon és a hűvös völgyek mélyén **gyertyános-tölgyesek** és **bükkösök**, a melegebb déli kitettségű oldalakon pedig **cseres-tölgyesek**. Ebben az időszakban foglalták el helyüket azok a patak völgyeket követő **égeresek**, amelyek ma is kísérik bennünket utunk során.

A laza koronájú, fényátrészterő **cseres-tölgyes** erdők gypszsintjét, lágyszárú növényzetét elsősorban perje és csenkeszfélék társulása gazdagítja a mai napig. A galagonyás, somos, vadrózsás, kökényes cserjések is leginkább ezeket az állományokat színesítik.

A zárt koronájú bükkösök és gyertyános tölgyesek gypszsintje a kora tavaszi keltetés virágpompa után avarral borított lesz.

Ahol bármilyen okból eredően kicsit több fény kerül a talajszintre, ott áthatolhatatlan szövevénye jelenik meg a szedernek és a csalánféléknek. Lenyűgöző, hogy ezer esztendőkön keresztül többé-kevésbé a leírt táj képét örököltik környékünk lombhullató erdei.



Húsos som



Tavaszi kankalin



Tavaszi lednek



Csértölgy



Közönséges gyertyán



Bükk



Kocsánytalan tölgy



Tudtad? Az ember által előidézett klímaváltozás legjobban a nyáron is párás klímát kedvelő bükköt és a lucfenyőt fenyegeti hazánkban. A legyengült fenyőket könnyebben támadja meg a szú. A robbanásszerűen szaporodó betűzőszú miatt száradnak ki a fűvészkerti fenyők, helyükre más fafajokat telepítettünk.

Visegrádról a Fűvészkerthez vezető úton egy vízesés mellett haladtál el. Írd be a 6. oldalon lévő fa képen található körök valamelyikébe a vízesés nevének második betűjét! (segít a térkép is)

A nagyemlősök közül a már kipusztult **barlangi medve** és **turáni szarvas** csontjait a tőlünk 25 kilométerre lévő pilisi barlangokban találták meg. Jó okunk van feltételezni, hogy egykor itt is előfordulhattak. **Európai bölényre, barna medvére, farkasra, hiúzra** Mátyás király idejében még vadásztak Visegrád környékén. A hiúz, eltűnése után évszázadokkal, az 1980-as években még visszamerészkedett. Nyomait két éven keresztül látták erdészeink. Patásaink közül ma is az erdők királya a **gímszarvas**, gyakori látvány az **őz**. Szintén őshonos vadfajunk a szapora és belterületen is előforduló, alkalmazkodó **vaddisznó**. A **muflon** is gyakran kerül az ember szeme elé. Ezt a Korzikáról származó vadjuhot az 1800-as évek végén telepítették hazánkba, azóta vált fiatal erdeink és déli kitértegyű gyepeink kérésdőlőjévé.

Fokozottan védett kisragadozónk a mindig rejtőzködő **vadmacska**. (Kertész József erdésznek, e sorok szerzőjének húsz év szolgálati ideje alatt csak egyszer sikerült látnia.) A 2021-ben indult Vadmacska Fajmentő Program keretében **Szaftit és Merlint**, a tiszta vérű vadmacskákat sikerült felnevelni és szabadon engedni. A vadmacska védelme csak úgy lehetséges, ha ivartalanítjuk a házi macskáinkat, vagy nem hagyjuk őket szabadon kóborolni, mert kereszteződhetnek a vadmacskával.



Vadmacska

A fehér-fekete csíkos fejű, éjszakai vadászatra induló **borzzal** az aszfaltutak autósai is gyakran találkozhatnak, vigyázzunk rá! A rőt bundás **rókát** ismerik legtöbbször, szép számmal fordul elő környékünkön. Számunkra is veszélyt jelenthet! Kerüljük az erdei állatokkal való érintkezést, ne etessük őket! A pele, a denevér, a mókus, a róka mind emberre veszélyes betegségeket terjeszthetnek. A hosszú, bozontos farkú, sárga mellényű **nyusztal** csak az erdőben, a rá sokban hasonlító, de fehér mellényű **nyesttel** a városok utcáin, padlásain is találkozhatunk. Mindkettő szorgos rovarpusztító.

A **mókus** remek tornász, a Füvészkert fenyveseiben szerencsénk lehet villámgyors mozdulataiban gyönyörködni. Az erdei avarban rovarokat kutató **cickányok**, makkot és magokat fogyasztó **egerek** fajai mind fontos elemei az erdő társadalmának. A **pockok** időnkénti túlszaporodása gondot okoz az erdőszéleken. Természetes védekezés ellenük ragadozó madarak segítése "T" fákcal, amin ülve vadászhatnak.

A gyakoribb aszályos időszakok miatt egyre nagyobb veszély fenyegeti a **kétéltűeket**. A Pilisben és Visegrádi-hegységben összesen 20 kétéltű és hüllőfaj található meg, a kisebb- és nagyobb tavak fontos élőhelyeik és szaporodóhelyeik!



Vörös róka

Ölyvek közül az **egerészölyvet** láthatjuk leggyakrabban. Az 1970-es évektől, az erdész ember jótekonny beavatkozásának hatására a **holló** sok párját láthatjuk keringeni. Hallhatjuk sajátos, érces korrogásukat. Ők a természet légi gyepmesterei, állati tetemek eltüntetői. Az éjszakai szárnyas ragadozók, a **baglyok** több faja is előfordul, így a **gyöngy**-, a **macska**-, a **fülesbagoly** és a **kuvika**. Kis szörgolyócskákhoz hasonló köpeteikkel sétánk során is találkozhatunk. Különleges éjszakai repülő emlősök a **denevérek**, a hegységben 22 faj megtalálható, mindegyikük védett, érdemes megfigyelni cikázó repülésüket!

Ismerkedj meg a csodálatos természeti értékeinkkel és vedd meg az oktan garázdáktól! Beszélhetnénk még a talajban és korhadékban, fákban lakó ezernyi ízeltlábúról, rovarról, amik ugyanúgy hozzátartoznak az erdő életközösségéhez, mint a gímszarvas, sőt az erdő táplálékláncában fontosabb szerepet töltenek be, de ez már egy másik füzet témája.

OEE Szaktudás
Füzetek I.



Denevérek a
Pilisben



a Pilis kételtű
és
hüllőfaunája



Tudtad? A gímszarvas, őz, vaddisznó, muflon vadászata kulcsfontosságú az erdei életközösség egyensúlya szempontjából, mert csak a bekerített erdőrészeken vannak biztonságban tőlük a fiatal fák.



Váltsd meg belépőjegyed a Fűvészkertbe, és sétálj a Madár ének című tábláig! A versben szereplő madár a tengelic, más néven stiglic. A Madár ének vers utolsó betűjét írd be a 6. oldalon lévő fa képén található körök valamelyikébe!

Fenyves erdő születése: a Fűvészkert létrehozása

A trianoni békeszerződés értelmében az ország erdeinek területe a korábbinak az egytizedére csökkent. Ezt követően indultak a nagy fásítási programok, mint az 1960-as évek végén kezdődő negyedik országos fenyvesítési program. Ekkor gondolta Madas László is, hogy a Telgárthy-réttől keletre lévő terület erdőszerkezet-átalakítási munkáira erdőmérnöki diplomamunkát rendel meg.

A Visegrádon élő **Eőry Gyula** erdőmérnök hallgatót bízta meg, aki nagy ügyszeretettel látott a szép feladathoz. Többlépcsős, évenkénti bontásban, nem nagy, összefüggő területben, hanem sakkjátszék megoldásában gondolkodott. A legrosszabb gyertyán- és akácfoltok helyére 13,5 hektáron luc-, duglasz-, erdei- és vörösfenyő fafajt választott, táblás (több tized hektáros) elegyítéssel. Az idős, jobb egészségi állapotban lévő sarjeredetű kocsánytalan tölgyállományok megőrzését, későbbi lecserélését tervezte. A diplomamunka szerves része volt a termőhely feltárása, megismerése, valamint a környék kirándulóforgalmának figyelembevétele. Fontos szempontként szerepelt a kistáj esztétikájának emelése is.

1968 tavaszán **Mundi István** kerületvezető erdész irányításával elkezdődött a diplomamunka kivitelezése: fakitermelés, tuskózás, vágástakarítás, a kitermelt állomány gallyainak összerakása, elégetése. A talaj előkészítése, úgynevezett bepadkázása a rétegvonal mentén egymástól három méterre hatvan centiméter széles, vízszintesen futó, ültetési ágyak kialakítását jelentette.

Az első szabálytalan, a terület domborzati adottságaihoz igazodó táblákat szorgos visegrádi erdőművelő munkások ültették be. Az ültetést, pótlást három éven keresztül folytatták. Ennek a munkának az irányításába már **Koncz Antal** kerületvezető erdész is bekapcsolódott.



Alapkőletétel: tiszafa ültetés



Bertényi Miklós

Természetesen a lágyszárú növényektől, a felverődő gyertyán- és akácsarjaktól a kezdetben lassan cseperedő fenyőket kézi erővel, négy-öt éven keresztül fel kellett szabadítani. A környéken élő csülkösvad, a szarvas és a vaddisznó csemegéje lett volna a térségben különleges, szokatlanul számító fenyő. A vadkár megelőzése érdekében a teljes területet be kellett keríteni.

A folyamatosan növekvő kirándulóforgalom miatt határozták el 1978-ban, a bekerített fiatal, már tíz éves fenyvesben gyönyörködő Madas-testvérek, **dr. Madas László** és **dr. Madas András**, hogy szép arborétumot lehet itt kialakítani. Ezzel ide lehet majd csalogatni a természeti értékeket kereső kirándulókat és szét lehet húzni a visegrádi látogatóforgalmat. Madas László a részletek kidolgozásával, a szakmai tervek, költségvetések elkészítésével, az engedélyek beszerzésével **Bertényi Miklós** erdőmérnököt, az erdőgazdaság erdőművelési ágazatvezetőjét bízta meg. Bertényi kolléga nagy buzgósággal látott a rendkívüli feladathoz. Remek munkaközösséget hozott létre. Velük dolgozott **dr. Varga Gábor**, egykor Sopronban élő erdőmérnök, a különleges növények nagy kutatója. Ő később a gyakorlati kivitelező munkába is bekapcsolódott. Ugyanitt dolgozott **Repánszki Ferenc**, aki egykor a budapesti Margitsziget főkertésze volt.



Letermelt szűkárósított
lucfenyők



Manapság is gyakran lóval történik a
faanyagmozgatás

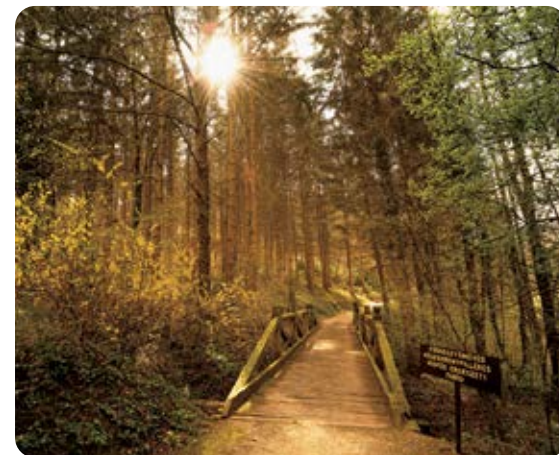
A tervezésnél és a kivitelezésnél elődeink az alábbi fő szempontokat követték: faj- és fajtagazdagítás; a mikrotáj szépségének fokozása; az idős erdőállomány-foltok őrzése és fokozatos cseréje; kiscsoportos (3-5 vagy nagyobb számú), azonos fajú egyedek telepítése; a luc-, duglasz-, erdefenyves-foltok kímélése, őrzése, erdőszerkezetének megtartása; a történelmi háttérrel, a Fellegvárral való látványkapcsolat megtartása. Nem törekedtek növényrendszertani kert kialakítására. A kert elnevezésében elfogadták az alkotók **Varga Gábor** javaslatát, aki a **Fazekas Mihály** által először használt fűvészkert kifejezést tartotta alkalmasnak. Ő volt, aki a magyar nyelvű megnevezéshez ragaszkodott és a sok fás szárú növény katalogizálása mellett fontosnak tartotta a lágyszárú növénycsoportok, virágok kertszépítő feladatát. Varga Gábor fedezte fel a sárga árvacsalánnak egy olyan változatát is, amelyet a Kárpát-medencében még sehol nem találtak.

A kert tervezésében lelkesen vett részt **Erdélyi András** kertészmérnök, az erdőgazdaság Visegrádi Erdészetének akkori parképítő, közjóléti feladatait ellátó részlegének műszaki vezetője és **Dobó István**, az erdőszet akkori erdőművelését és fahasználatát irányító műszaki vezető.

A kertépítésben és később az ápolási munkákban a Visegrádi Erdészet erdőművelő csapata vett részt **Koncz Antal** kerületvezető erdész szervezésével, irányításával. A dolgozókat fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy ne csak a fenyők, az egzótafák, a cserjék susogják nevüket, de mi, a kertet csodálók is hálával gondoljunk rájuk: **Obtrizsáli Ferenc**, **Obtrizsáli Istvánné**, **Obtrizsáli Károly**, **Bognár János**, **Csuport Péterné**, **Fröhlich Ferenc**, id. **Schandl Béla**.



Rhododendron virágzás



Az első négy-öt évben a növénytelepítés mellett készültek el a murvával terített sétautak. Ekkor kaptunk célcsoportos támogatást a három fahíd megépítésére. Kárpátaljai erdészeti utak, vasutak hídjainak hangulatát idézik, mutatják be szándékosan a **Járasi Gábor** erdőmérnök által tervezett műtárgyak. A kert látványát, hangulatát nagymértékben emelik azok a rétek, amik szintén ekkor készültek **Koncz Antal** kerületvezető erdész elképzelése és irányítása mellett, egykori vízmosások és a közöttük lévő oromzatok összedózerolásával.

1985-ben, az Erdők Évében az ENSZ mezőgazdasági szervezete - a FAO - Erdészeti Szekciója Magyarországon tartotta közgyűlését. A tagországok küldöttei egy-egy sorfát ültettek el Fűvészkertünkben. Akkor avatták föl a négy méteres, tölgyfából készült emlékoszlopot is, ami egyetlen álló fatörzsből lett kifaragva.



Tudtad? A Parkerdő első igazgatója (1969-1983 között), dr. Madas László emberszeretetből, erdő iránti végtelen elkötelezettségből, munkaszeretetből máig sok Parkerdős példaképe! Nagyapja Muck Endre, a soproni parkerdők atyja, édesapja Muck András erdőmérnök, testvérei dr. Madas András erdész tudós és politikus és Madas Gabriella, egykori soproni erdészvezető.



dr. Madas László



dr. Madas András



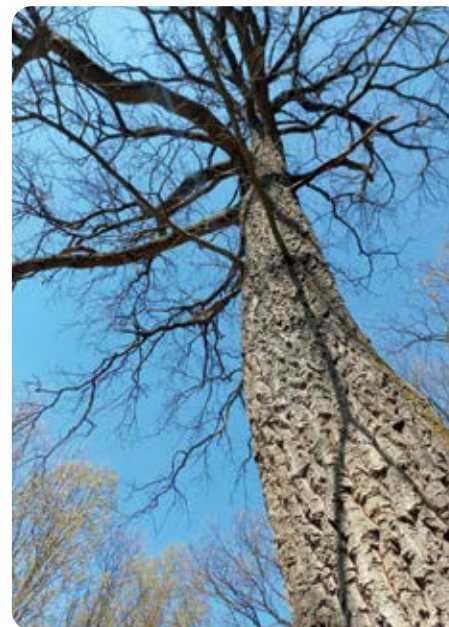
Madas Gabriella

Áprily Lajos: Ámulni még...

„Ámulni még, ameddig még lehet,
amíg a szíved jó ütemre dobban,
megőrizni a táguló szemet,
mellyel csodálkoztál gyermekkorodban.

Elálmélni meg szokottakon:

andezitre plántált ősi váron,
Virágokon, felhőkön, patakon,
Az azúrban keringő vadmadáron”



Séta a kertben 1-es tábla



Sétánk során kövessük a sárgával írt számozott kis táblácskákat! A változatosan kialakított sétaút 2,8 km hosszú, 80 m szintkülönbséggel, gyerekekkel is élvezetes bejárni! Félcipővel járható, murvás úton néha vízszintesen, de többnyire kis emelkedéssel haladunk. Attól függően, hogy mennyire kívánunk elmerülni a kert megismerésében, másfél órába, vagy ennél hosszabb időbe telhet a bejárás.

Szemben velünk az öreg **kislevelű hárs** (*Tilia cordata*) gyökerei alatt egy andezit kőtömbbe faragva találjuk a kert megalkotóinak nevét: **Bertényi Miklós** (akinek nevét viseli kertünk) és **Varga Gábor** erdőmérnök párosét. Az 1991 évszám a kert nagyközönség előtti megnyitására emlékeztet. Bertényi Miklós nagy tisztelője volt **Áprily Lajos** Visegrádon alkotó költőnek. Idézzük mindkettőjük emlékét azzal a verssel, ami Bertényi Miklós temetésén hangzott el:

„Engem az erdő véd s szeret,
utaimon erdők kísérték:
bükkök, gyertyánok, égerék,
tölgyek. Fenyők is. Égig értek.
Most is, hogy visszagondolok
hajdani erdeim sorára,

A hegy felől gyönyörűen
zúg bükkös erdők orgonája.
S ha majd mélyebbre költözöm
érezstelen rommá omoltan,
egy hang közletről súgja még:
Én is az erdő fája voltam.”
(Áprily Lajos: Szeret az erdő)



Séta a kertben 2-es tábla

“Erdő, te boldog! Óh, milliárd
vad mámor együtt, összezárt,
eleven tornyok. Részegek.
Egymásba habzó elemek.

Be bús vagy, erdő, meztelen,
Egyetemes, nagy szerelem!”
(Szabó Lőrinc: Szerelmes erdő,
részlet)

A tábla jelzi a haladási irányunkat. Széles sétaúton, két őrt álló **oregoni ciprus** (*Chamaecyparis lawsoniana*) bókol az erre haladóknak. Az első híd kőszekrénypilléres, felső függesztőműves szerkezetű. A pillérek vasúti váltótálpfa méretű gerendákból kalitkaszzerűen lettek összeácsolva szekrényekké. Stabilitásukat a szárazon berakott, helyszínen található terméskő tömege biztosítja. Az 1999-es felső- tiszai árvíz útrombolása után ilyen szerkezeteket raktak a parti út védelmére a Tisza medrébe Ukrajna Kárpátalja megyéjének legkeletibb járási székhelyénél, Rahónál. A tartógerendák szilárdságát növelik az „andrskeresztben” összecsapolt vastag gerendák és a hozzájuk illesztett függesztőoszlopok. Ezek egyúttal a korlát szerepét is betöltik. A 3-as táblánál folytatjuk utunkat a jelzett irányba.



Tudtad? A Fűvészkert gondozói ma is törekednek arra, hogy minél több fafaj éljen egymás mellett. A különböző fajokból álló “biodiverz” erdők a klímaváltozáshoz is jobban tudnak alkalmazkodni.

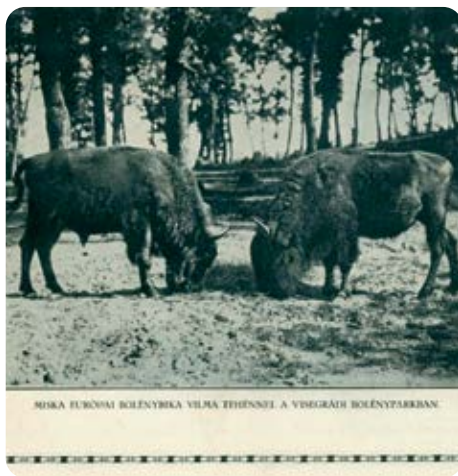


Miután a két hídon átmertél, a kanyarok után az erdei pad mellett látsz egy fenyőt fajleíró táblával, amely az egyetlen lombhullató fenyőfaj. Írd a 6. oldalon lévő fa képen található körök valamelyikébe a magyar nevének második betűjét!

Az öreg bükk egykor sima kérgeben egy első világháború utáni bicskás faragást találunk. A természetbarát nem örül az ilyen sebzéseknek, de itt muzeális értéke van.

Az 1980-as években még jól lehetett olvasni: „Emlékül. M. K. II. K. P. Gyalogezred I-II osztag táborozására. 1923.1. 8.” A vésett szöveg emlékeztet az Antant ellenőrzése előtt a laktanyákból eldugott táborba telepített Magyar Királyi Második Karpaszományos Gyalogezred itt bűjtatott katonáira. Abban az időben ugyanis csak laktanyaőrseget engedélyezett az Antant. A „létszámfölségnek” táborokba kellett bújni.

A 4-es táblánál térünk rá a főútra, más néven Bölényes útra. Az utat az 1920-as években **Horthy Miklós** kormányzó vadász mestere, **Nemeskéri-Kiss Géza** építtette. A mai kert fölött másfél kilométerre lévő rétre és környékére megpróbálták visszatelepíteni az európai bölényt. Kiszállításukhoz, ellátásukhoz volt szükség erre az útra. A visszatelepítési kísérlet nem járt sikerrel, az utat azóta is használjuk. A **Horthy-család** emlékét máig őrzi a Sztaravoda-völgyben lévő egykori **Horthy-garázs**, ahol a kormányzó a lovas szekereire szállt át a vadászatra indulva. A „garázs” mára erdei esőházzá alakult. A Visegrád közeli **Jenő-kunyhó** pedig **Horthy Jenő**, a kormányzó testvérének vadászkunyhója volt. A Pap-réten lévő **Horthy Miklós vadászkunyhót** és az Apátkúti-völgyben lévő **István-kunyhót** is a Horthy-család használta.



Az út jobb oldalán a jegenyefenyőök legszebbikének kis csoportját láthatjuk, a **kaukázusi jegenyefenyőket** (*Abies nordmanniana*). A következő örökzöld cserjecsoporthoz nem tűlevelű. A mediterrán tájak **babérmeggy** (borostyánmeggy) (*Laurocerasus officinalis*) cserjéi tojásdad, bőrszerű, télen is zöld és hajtáson maradó levelei ragadják meg tekintetünket. Május közepén fehér, felfelé álló fürt virágzata sok-sok gyertyaként díszlik, ilyenkor mézillatával nemcsak a repülő rovarokat zsongítja.

Balra hársfa és egy magyalbokor színesíti kertünket. Az örökzöld, fényes és szúrós levelű **magyal** (*Ilex aquifolium*) a Brit-szigeteken erdőszéleken, ligetekben szabadon tenyészik, mint nálunk a kökény, vagy a galagonya. Novemberre, decemberre színesedő termése az angolok kedvelt karácsonyi dísz.

Hamarosan a Bölényes-árok még itt is széles részéhez érünk. Egy nem termő, csak porzós virágot fejlesztő **bálványfa** (*Ailanthus altissima*) oszlopos törzse ragadja meg figyelmünket az út- jobb oldalán. Sokan tévesen ecetfának nevezik. Az ecetfa vagy ecetszömörce egy díszcserje, összetett levélzete hasonlít a bálványfáéhoz, de a levéllemezek szélé fűrészfogas, a bálványfáé pedig ép. A levélnyél szív alakú talpa (ripacsa) alatt található a következő esztendő apró, barnásfekete rügye. A bálványfa valamikor csak elhagyott romokon élt. Az utóbbi évtizedekben országsgazda nagyon elterjedt. Szárnyas magját a szél messze repíti és ahol kicsit több fényhez jut, máris gyökeret ereszt. Elnyomja az őshonos növényzetet, ezért erdőterületen nemkívánatos. A bálványfát kivágni nem érdemes, mert erősen sarjad. Csak vegyszeres injektálással lehet kiírtani. Különösen a magtermő egyedek visszaszorítása nemcsak az erdőkben fontos, hanem a kertekben és településeken is.





Mirigyes bálványfa



Bálványfával fertőzött erdő vegyszeres kezelés után



Tudtad?

1927-től 1930-ig működött a Horthy Miklós kormányzó védnöksége alatt létrejött visegrádi bölénypark, ezután az állatok visszakerültek a Fővárosi Állatkerbe.

Gondoltam egy szóra, aminek jelentése szláv nyelveken magas vár. Ez a szó a kirándulásunk helyszínének helységneve. Írd be a 6. oldalon lévő fa képen található körök valamelyikébe a negyedik betűjét!



Séta a kertben 5-ös tábla

Az út jobb oldalán öreg, tuskósarj eredetű **kocsánytalan tölgyek** (*Quercus petraea*) igazolják az idő múlását.

Folytatva utunkat, balra fiatal facseteteket láthatunk.

Jobbra a fatermetű törökmogyorókat csodálhatjuk meg. A távolban magasodik „az andezitre plántált ősi” Fellegvár.



Tudtad? A kocsányos és kocsánytalan tölgyeket nemes tölgyeknek is hívjuk, mert faanyaguk értékes. Sok csersavat tartalmaznak, így kültéren is tartósak. A csertölgy faanyaga nevével ellentétben kevés csersavat tartalmaz, így kevésbé értékes.

A 6-os tábla felé sétálva az út jobb oldalán, az erdei pad előtt látsz egy hatalmas csertölgyet. Bőrnemű, karéjos leveleiről, szúrós kupacsáról, és a kéreg barázdáinak vöröses színéről ismered meg. Figyeld meg a csírázó makkokat és a csertölgy csemetéket. A fatörzs redőiben látható kupacsokat és makkokat vajon milyen állat szúrta be?



megfejtés: harkály

Séta a kertben 6-os tábla

A mesterségesen kialakított, előttünk elterülő rét jobb oldalán **gyantás cédrusok** (*Calocedrus decurrens*) selymesen sötétzöld, telt oszlopai integetnek. A közepen álló **hársfa** mögött néhány **vörösfenyőben** is gyönyörködhetsz. Álomvilágot sugall a rét bal oldalán az **atlaszcédrusok** (*Cedrus atlantica*) kis állománya. Erről, a csomókban soktűs fenyőről nem gondolnánk, hogy milyen gyors növekedésű. A mellette lévő **erdeifenyő** 10 éves előnyét napjainkra már behozta. Ha szerencsénk van, láthatjuk lúdtojás nagyságú és formájú, különleges tobozát is. A cédrusoktól balra láthatunk két óriás, terebélyes, közel 200 éves **kocsánytalan tölgyet**, amik a XIX. század élő, tiszteletet parancsoló matuzsálemei.

Az út könyöke mellett 4 méter magas, egy törzsből faragott emlékoszlop hirdeti az 1985-ös Erdők Évét. A felületes szemlélő darabokból összeillesztett műnek vélheti. (Terebessy László munkája). A kis FAO-liget a cédrusok és erdeifenyők között vezető út mentén lett kialakítva.



atlaszcédrusok



Tudtad? A lucfenyő a Fűvészkertben a termőhelyének határán kívül van (hűvösebb klímát kedvel), így egészsége leromlik és megtámadja a betűzőszú. A kéreg alatt rágó rovarok károsítják a fa vízszállító edénynyálábjait, így a fák kiszáradnak. A szúk gyorsan szaporodnak, és terjednek át más fenyőkre. Csak a károsodott fák kitermelésével lehet lassítani terjedésüket. A szűbogarok szájszervéről mintázták a motorfűrész fogait.

Séta a kertben 7-es tábla

Csüngő hajtású, ezüstös színű **szerb lucfenyők** (*Pinus omorica*) békésen olvadnak be az idős tölgyek környezetébe. Ez a fenyőfaj Boszniában, a Drina folyó völgyében endemikus (bennszülött).

Az út könyökében szerény emlékszóbor emlékeztet az elmúlt ezer esztendőre. A Parkerdő Visegrádi Erdészete állíttatta Szent István királyunk tiszteletére. Stílusában felismerhetjük a Telgárthy-réten lévő millecentenáriumi emlékoszlop alkotójának, **Kálit Mihálynak** keze munkáját.



Az emlékoszlopot elhagyva, balra a szárazságtűrő **kolorádói jegenyefenyőt** (*Abies concolor*) fedezzük fel. Több csemetét ültettünk belőlük a lucosok helyére. Jobbra néhány **simafenyő** (*Pinus strobus*) selymes tűjű példányát láthatjuk. Ha hajtásait közelebbről megvizsgáljuk, felfedezhetjük, hogy egy csomóban öt lágú, 10 centiméter hosszú levélke van. Ez a gyorsan növő fenyő nagy, az erdeifenyőnél sokkal több, hozzá hasonló minőségű fatömeget képes produkálni.

Balra tekintve, a már ismert **babérmeggy** örökzöld csoportja felett, a FAO oszlop irányában újra láthatjuk a Fellegvárat. Néhány méter után, keskeny sétaut kereszteződésében találjuk a következő irányító táblát. Ha rövidíteni akarod a sétát, itt balra térve a lefelé tartó úton hamar visszatérhetsz a FAO oszlophoz. De folytassuk utunkat a jelzett irányba!



Tudtad? Magyarország legidősebb fája a hédervári Árpád-tölgy, korát 700-800 évesre becsülik.

A 7-es állomás után a 8-as állomás felé sétálva az út mellett balra látod a Fűvészkert legidősebb fáját. Kora több, mint 350 év. Írd be a 6. oldalon lévő fa képen található körök valamelyikébe a fafaj magyar nevének ötödik betűjét!



A Fűvészkert legidősebb fája

Séta a kertben 8-as tábla

Pár lépés után nagy ívben fölfelé kanyarodó utunk mellett jobb oldalon a szerb lucfenyők legszebb csoportját látjuk. Hamarosan idős, sarjeredetű tölgyeshez érünk. A vékony termőréteg miatt itt lassabban nőnek, alacsonyabbak a fák. A sekély, savanyú kémhatású talajtípust **ranker** talajnak hívjuk, ami a hegység 75%-át fedi.

A főút kerti szakaszának utolsó kanyarjához értünk. Mielőtt elindulnánk lefelé, két dologra hívjuk fel a kitartó barangoló figyelmét. Az út és a kerítés között húzódik az a **tiszafa** sor (*Taxus baccata*), amelynek sornyitó példányát **dr. Madas László** ültette 1978-ban a fűvészkerti program „alapnövény” letételeként.

Séta a kertben 9-es tábla

Itt értük el sétánk tengerszint feletti legmagasabb pontját, 260 méteren. Ha kedvünk tartja, tartsunk egy kis pihenőt a fekvő tölgynél!

Majd induljunk el a keskeny sétáuton lefelé. Jobbra az 1970-es évek végén ültetett **vörösfenyők** csoportja kísér. Párhuzamosan haladunk a következő kis tábláig a Kékkúti-árokka.



Fekvő kocsánytalan tölgy

Séta a kertben 10-es tábla

Öreg, sarjeredetű kocsánytalan tölgyesnél jobbra fordulunk a betorkolló sétaútra térve. Közeli rétegvonal mentén haladunk és hamarosan keresztezzük a főút már ismert pontját.

Itt találjuk a következő, irányunkat mutató táblácskát.

Séta a kertben 11-es tábla

“Cukorral hintett”, nálunk nagyon lassan növő, tömött és terebélyes koronájú **kolorádói jegenyefenyő** (*Abies concolor*) kis csoportja mellett haladunk el. Mivel jól tűrik a szárazságot, több ilyen csemetét ültettünk a lucfenyők helyére.

Balra tekintve a fenyők kopaszodó törzse között, a környék leghatalmasabb **madárcseresznye** fáját láthatjuk újra. Törzsének átmérője, koronája, tavasszal virágpompája lenyűgöző. Nem sokkal később a **gyantásciprus** csoport felső részét érintjük.

Ha balra nézünk, az ismert központi rét tárul szemünk elé. A következő táblácskához **atlaszcédrus** kapun juthatunk. Közelről csodálhatjuk az Atlasz-hegység helyi képviselőjét. Elámulhatunk a fenyők méretein.

Utunk derékszögben torkollik barangolásunk következő sétaútjába. Mielőtt elindulnánk lefelé, érdemes jobbra tekintenünk, ahol a cédrusokkal egyidőben ültetett **simafenyők** selymes ligetét látjuk.



Séta a kertben 12-es tábla

A tábla jól jelzi haladási irányunkat. Az erdeifenyők és az atlaszcédrusok között kialakított FAO-ligetben járunk, ahol a tagországok képviselői ültették el 1985-ben a nemzetükre jellemző sorfákat. Jól látható a különböző fafajok növekedésének eltérő üteme. Az eddigi növénynévtábláktól eltérő fekete, ovális formában lévő szöveg tájékoztat, hogy melyik fa kit is jelképez.

A skandináv országokat idéző, fehér kérgű nyírfák mellett **virginiai borókák** (*Juniperus virginiana*) csoportja zöldell. 5 milliméter nagyságú, kerek-tojásdad alakú, kékesszürke bogyója van.

A 200 éves kocsánytalan tölgyeket bal kéz felől elhagyva találjuk következő irányjelző táblánkat.

Séta a kertben 13-as tábla

Jobbra a fává növő **törökmogyorók** (*Corylus colurna*) magasodnak. Az utak mellett elszórtan, többfelé találkozhatunk egy-egy példányukkal. 1980-ban a Fűvészkert telepítése idején, a nagymarosi vízlépcső építése miatt fel kellett számolni a Visegrádi Erdészeti díszfaiskoláját a Duna-parton. Nagyon sok növényt mentettek át akkor kertünkbe. Így kerültek ide a törökmogyoró példányai is.



Séta a kertben 14-es tábla

A meredeken lefelé tartó útról térjünk jobbra, az enyhébben lejtős útra. Hamarosan kis rétet keresztezünk.



Séta a kertben 15-ös tábla

A mára megújított támlás pad Bertényi Miklós tájkomponáló elmerengésének színhelye volt. Emlékét itt is őrizzük. A kanyarból induló, rétegvonal mentén vezető keskeny ösvény a nyolcvanas évek „kommunista szombatjait” idézi. A Parkerdőgazdaság központjának adminisztrációs dolgozói készítették vidám hangulatban. Mi jobbra, lefelé tartunk, majd a kis réten találjuk magunkat. Indulás előtt figyelj meg a paddal szemben lévő idős bükk biotópfát (élőhelyfát)!



Séta a kertben 16-os tábla

A tábla irányát követve, a szelíd kis völgyszakaszon átkelve, az úgynevezett úrbéresi ketrészletbe jutunk.

Balra az 1968-as ültetésű, ligetessé váló, fényátersztő **erdeifenyők** csoportja. Mellette már messziről, mint egy függöny, a **duglászfenyők** ragadják meg a tekintetünket. Jobbra, az emlékoszlop mellett, a **nehézsagú boróka** (*Juniperus sabina*) hever, terül szét.

A duglászfenyves sarkánál jobbról, hegyes szögben torkollik egy keskenyebb sétaút. Itt találjuk a következő táblácskát.

Séta a kertben 17-es tábla

A fenyves aljában különleges, alpesi eredetű cserjéket csodálhatunk meg. Természetes élőhelyén a fenyőknél magasabban, a törpefenyők mellett a havasi rétek határán fordul elő. Erősen savanyú talajon él csak meg, így itt a Fűvészkertben szükség volt az ültetésük előtt a talajcserére. Az első **havasszépe** (*Rhododendron*) 2000-ben került a Fűvészkertbe – majd ezt követően több is – **Sunyálné Csizmadia Andrea** kertészmérnök kollégánk segítségével.



Séta a kertben 18-as és 19-es tábla



Induljunk el a jelzett irányba. Néhány duglászfenyő és egy fiatal himalájai selyemfenyő (*Pinus wallichiana*) mellett elhaladva, kis mesterséges réten át vezet utunk. Itt csatlakozik hozzánk az az útvonal, amelyik az Erdőanyai-szurdokból vezet ki merészebb túrázó látogatóinkat. Erdeifenyők között kis katlanszerű részt kerülünk meg a 19-es tábla után.

A katlan aljában néhány akácfa ma már tanúfaként emlékeztet az 1960-as évek állományára, az úgynevezett rontott erdőre.

Kanyargós ösvényünkön egy svájci kezdeményezésű kísérlet, a **MyGardenOfTrees** hazai mintaterületeit láthatjuk. A védőhálók alatt Európa különböző területeiről származó bükk és jegenyefenyő magoncok, majd facsemeték fejlődését követjük nyomon és segítjük ezzel a nemzetközi kísérlet céljait.



Tudtad? Az erdészek látják, hogy a fiatal facsemeték hogyan reagálnak a klímaváltozás okozta megváltozott csapadékeloszlásra és aszályos időszakokra. A szárazságot jobban tűrő fácskák maradnak meg az örökerdőkben és a természetes felújítás során. Alkalmazkodó képességük genetikai változatosságuknak köszönhető.



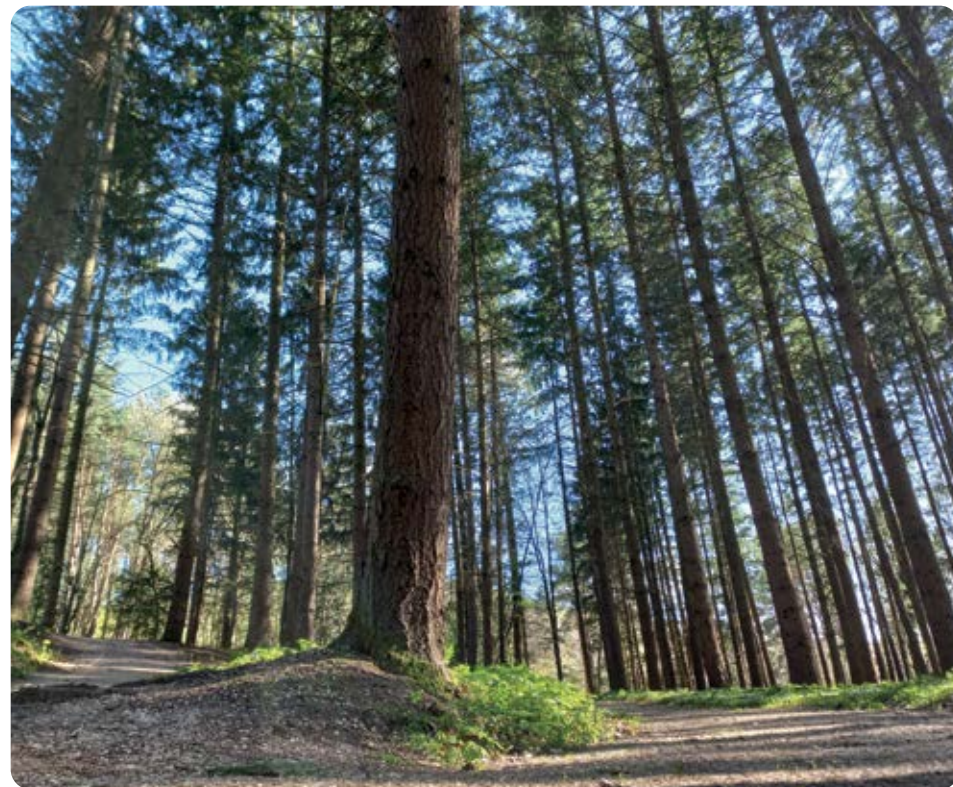
Jegenyefenyő csíracsemeték



Séta a kertben 20-as tábla

Az észak-amerikai Sziklás-hegység erdeit idéző **duglászfenyvesben** sétánk befejező szakaszához érkeztünk. A kertünkben lévő kis állományrész ígérete is olyan, mint a hazai Zemplén-hegységbeli 1914-ben ültetett, mára 1000 köbméter/hektár fatömeget produkáló természeti csoda. Az itteni törzsek gótikus katedrális oszlopaira emlékeztetnek.

Mi a jegenyefenyőfélek tudományos neve? Több fafajismertető táblácskán találkozhatasz vele! Írd be a 6. oldalon lévő fa képen található körök valamelyikébe az első betűjét!



Duglászfenyők (*Pseudotsuga mensiesii*)

Szurdokvölgy

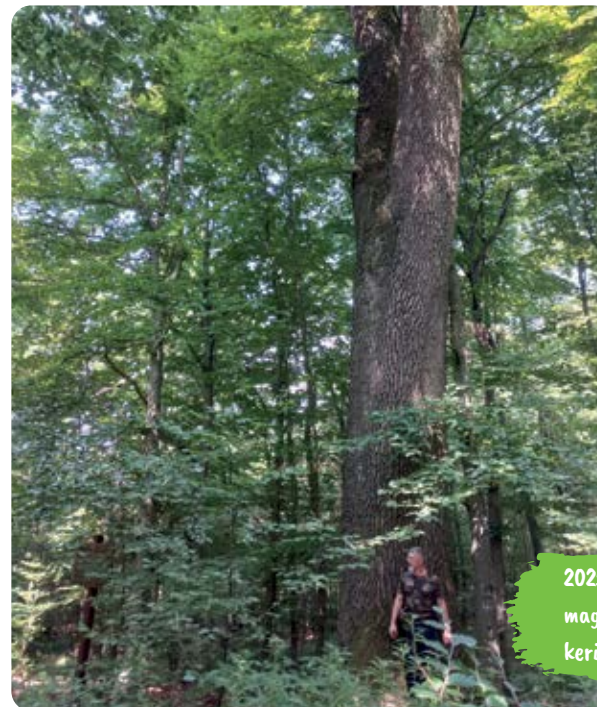
A 16-os táblától indulva a bakancs a szurdokvölgybe vezető ösvényt jelzi. Ha erős lábbeliben vagy bakancsban vagy, akkor a vulkanikus hegységre jellemző **Erdőanyai-szurdok** felfedezésére is meghívunk. Itt a bakancsbal jelzett táblácskák mutatják a haladási irányt. Indulás a Bertényi emlékkőtől balra, a kis tavacska partjától. Az út 20-30 perc alatt végigjárható. Több helyen a patakon kell átkelni, ezért inkább száraz időben ajánljuk. A látvány viszont a híres **Rám-szakadékhhoz** hasonló. A természet völgyformáló munkája is tetten érhető. Csak az út felső szakaszán van épített lépcső, amely segít kijutni a meredek völgyperemre.

A szurdok bejáratánál az erdészeti vízrendezés bemutató műtárgyait, építményeit láthatjuk. A tavaszi hirtelen hóolvadások, esők nagy víztömege magával sodorja az ágakat és a hegyoldalakat, völgyek termőtalaját. A hordalék erdőterületen maradását segítik azok a hordalékfogó gátak, amelyeknek különböző típusait szemlélhetjük itt meg. Az első: rácsszerkezetbe rakott, helyszínen található terméskő. Gabionnak nevezi a szakirodalom. Fölötte: a fésűs hordalékfogó gát, mint leginkább természetközeli megoldás.

Visszafelé a kerítés mellett érjük el a mesterséges kis rétet és csatlakozhatunk a 19-es táblácskától vezető befejező sétához. Ha rögtön a kijáráshoz akarunk eljutni, akkor balra fordulunk az úton, néhány perc alatt visszaérünk.



Megfejtés



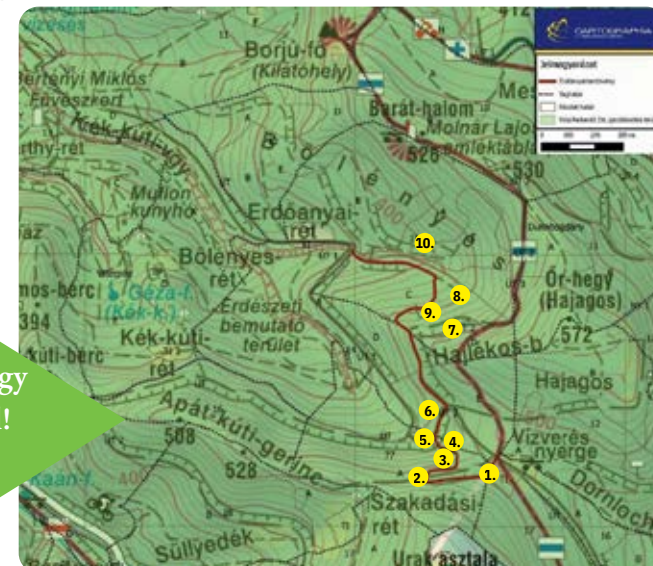
Erdőanyai

Járd be az Erdőanyai Tanösvényt és megtalálod a hatalmas fát!

A tanösvénytáblák helyeit a számok jelzik.



Köszönöm, hogy velem tartottál! Várlak vissza!





Mi a PILISI BIOSZFÉRA REZERVÁTUM?



Egyesült Nemzetek
Nevelésügyi, Tudományos és
Kulturális Szervezete



Pilisi
Bioszféra rezervátum 1981 óta
Ember és Bioszféra program

PBR
PILISI BIOSZFÉRA
REZERVÁTUM | 1981



TÁRSADALMI PLATFORM

Együttműködés

települések, vállalkozások, civil szervezetek és gazdálkodók között

Céljaink:

- szemléletformálás
- ember és természet kapcsolatának erősítése

Tevékenységeink:

- Látogatófelmérés (minden év őszén)
- Természetvédelmi célú pályázatok: INTERREG HUSK nemzetközi együttműködésben
- Tanácsadó Testületi ülések és Fórum



Interreg
Magyarország – Szlovákia



Az Európai Unió
társfinanszírozásával



www.pilisibr.hu



www.szallas.parkerdo.hu

VÁR AZ ERDŐ!

TERMÉSZETESEN A KÖZELBEN



www.parkerdo.hu



Sikárosi Vadászház



E-kerékpár kölcsönző, Szentendre



Som-hegyi Turistaház





Írta: Kertész József és Vigh Andrea

Segítségünkre voltak az írásban és szerkesztésben a Pilisi Parkerdő Zrt munkatársai:
Csontos Dömötör, Kertész Judit, ifj. Kiss Balázs, Kissné Szabó Gabriella, Koenig Balázs, Koncz Antal, Mészáros Péter

Szakmai és nyelvi lektorálás: Békefi Andrásné, Némegy Zoltán

Fotók: Borbély László, Kalotay Árpád, dr. Kovács Dávid, Vajda Bertalan,
Vigh Andrea

Grafika: Vigh Andrea

Nyomdai munkák, grafikai segítség: PrimaPrint Kft.

© Pilisi Parkerdő Zrt. 2025



PILISI PARKERDŐ
PARKERDŐ AZ EMBERÉRT

2025 Visegrád

Mátyás király utca 6.

+36 (26) 598 000

informacio@pprt.hu

www.parkerdo.hu